

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Βασιλούδης Ιωάννης, Δάσκαλος, 8^ο Δ.Σ. Αμαρουσίου, Β' Διεύθυνση Π.Ε. Αθήνας, φοιτητής στο Π.Μ.Σ. «Βιώσιμη Ανάπτυξη-Διαχείριση Περιβάλλοντος», Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τηλ. 210-6198534 6973895227 Ταχ. δ/νση: Ολυμπίας 15, Μαρούσι
Ηλεκ. δ/νση: e-mail: yvassiloudis@yahoo.gr

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: βιώσιμη ανάπτυξη, σχολικό πρόγραμμα

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Σχολικό Πρόγραμμα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στα πλαίσια της Π.Ε. υλοποιήθηκε στο 4ο Δημοτικό Σχολείο Μεταμόρφωσης πρόγραμμα με θέμα «**Ο γείτονάς μας ... η Πάρνηθα**» κατά το σχολικό έτος 2005 - 06 από την έκτη τάξη. Το πρόγραμμα έλαβε τα χαρακτηριστικά ενός προγράμματος για τη βιώσιμη ανάπτυξη, αποσκοπώντας μεταξύ άλλων στο να δοθούν κίνητρα στους μαθητές για συγκεκριμένες δράσεις εντός και εκτός σχολικού χώρου.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σκοπός της εργασίας είναι να διαφανεί το κατά πόσο είναι εφικτό ένα σχολικό πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο Δημοτικό σχολείο να δομηθεί πάνω στους άξονες «περιβάλλον», «κοινωνία», «οικονομία», οι οποίοι αποτελούν τους πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης (Rao P.K., 2000).

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Με αφετηρία την έκθεση Brundtland (1987), στην οποία διατυπώθηκε για πρώτη φορά ως επίσημη αναφορά η έννοια της αειφορίας ή βιώσιμης ανάπτυξης (sustainable development), έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί. Κοινά στοιχεία όλων των ορισμών είναι πως η βιώσιμη ανάπτυξη εμπεριέχει τόσο τα περιβαλλοντικά όσο και τα ανθρώπινα συστήματα, τα κοντινά και τα μακρινά, του παρόντος και του μέλλοντος και βέβαια υπονοείται η οικολογική, η κοινωνική και η οικονομική αλληλεξάρτηση (Καρβούνης και Γεωργακέλλος, 2003). Σύμφωνα με τους Tilbury and Wortman (2004), η βιώσιμη ανάπτυξη αντανακλά την κοινωνική ευθυδικία, τη δίκαιη κατανομή του πλούτου, τη δίκαιη πρόσβαση στις φυσικές πηγές και την οικολογική ακεραιότητα. Γεγονός είναι πως από τα τέλη της δεκαετίας του '80 η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.) όπως σταδιακά μετασηματίζεται σε Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη θεωρείται αναγκαία για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Στην έκθεση Brundtland τονίζεται η ανάγκη της συμβολής και της τυπικής αλλά και της άτυπης εκπαίδευσης στη διαδικασία προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης. Παρόμοιος είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης, όπως φαίνεται και στη διάσκεψη στο Ρίο το 1992 (κεφάλαιο 36 της Ατζέντας 21) ή στις διασκέψεις της Θεσσαλονίκης το 1997 και του Γιοχάνεσμπουργκ το 2002 (Φλογαΐτη 2006).

Εδώ πρέπει να γίνει σαφές πως δεν πρέπει να αγνοηθεί το ότι το έδαφος για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης είχε προετοιμαστεί ήδη με την Π.Ε., όπως αυτή μορφοποιήθηκε μέσα από τις διεθνείς διασκέψεις και τα συνέδρια (Κούτσικος, 2004). Ενδεικτικά, στην Τιφλίδα αναφέρεται ως σκοπός της Π.Ε. το να γίνει κατανοητή η αλληλεξάρτηση που υπάρχει μεταξύ των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών και οικολογικών δραστηριοτήτων. Όμως τώρα η εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι κάτι περισσότερο από την εκπαίδευση για το περιβάλλον, μέσα στο περιβάλλον και για χάρη του περιβάλλοντος (Tilbury and Wortman, 2004). Μετασηματίζεται προς μια εκπαίδευση μέσω της οποίας τα άτομα αντιλαμβάνονται τις βασικές αιτίες των ζητημάτων που αναδύονται (Φλογαΐτη 2006). Σκοπός της είναι η δημιουργία ατόμων με κριτική σκέψη, που μπορούν να διακρίνουν τις βαθύτερες σχέσεις - οικονομικές, κοινωνικές και οικολογικές - των υπό διερεύνηση φαινομένων και δραστηριοτήτων. Σύμφωνα με τους Henderson and Tilbury (2004) μέσω της

εκπαίδευσης θα πρέπει να μπορούν τα άτομα να αναπτύξουν ικανότητες συμμετοχής και δράσης, αφού οι παραδοσιακές προσεγγίσεις που ακολουθούνται στην Π.Ε., δεν είναι αποτελεσματικές στο να οδηγήσουν σε ένα βιώσιμο μέλλον. Επίσης, ανάμεσα στα χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη περιλαμβάνονται η ολιστική και διεπιστημονική προσέγγιση των προγραμμάτων και η προετοιμασία ατόμων τα οποία διακρίνονται από ικανότητα επίλυσης προβλημάτων μέσα σε μια δημοκρατική διαδικασία (Vargas, 2000).

ΣΤΟΧΟΙ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

Οι εκπαιδευτικοί στόχοι του προγράμματος ήταν οι εξής:

Γνωστικός τομέας

- οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής τους και να γνωρίσουν τον εθνικό δρυμό της Πάρνηθας,
- να γνωρίσουν τους κινδύνους που απειλούν τα δάση,
- να κατανοήσουν την αλληλεξάρτηση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον,
- να διερευνήσουν τις αιτίες που δημιουργούν το φαινόμενο της διάβρωσης του εδάφους,
- να αναγνωρίζουν τις αιτίες ρύπανσης των εδαφών,
- να κατανοήσουν την έννοια της βιωσιμότητας των φυσικών πόρων,
- να αντιληφθούν την υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής του ανθρώπου από τυχόν υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος,
- να συγκρίνουν τα προβλήματα της ευρύτερης περιοχής τους με παρόμοια προβλήματα άλλων περιοχών.

Συναισθηματικός τομέας

- να αναπτύξουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές για την προστασία του περιβάλλοντος.

Τομέας δεξιοτήτων

- να αναπτύξουν δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας.
- να μπορούν να παρουσιάζουν γραπτά και προφορικά τις εργασίες τους.
- να καταστούν ικανοί στο να συγκεντρώνουν και να αξιοποιούν πληροφορίες από πηγές.
- να αναπτύξουν δεξιότητες για ανάληψη περιβαλλοντικής δράσης σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο με στόχο τη διαφύλαξη των φυσικών πόρων και την ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας.

Οι θεματικοί άξονες γύρω από τους οποίους δομήθηκε το πρόγραμμα ήταν τα ζώα και τα φυτά της Πάρνηθας, οι Εθνικοί Δρυμοί της Ελλάδας, η διαχείριση του οικοσυστήματος του δάσους ως πηγή φυσικού πλούτου και οικονομικής ανάπτυξης, το δάσος και η ποιότητα ζωής, η έννοια της βιωσιμότητας των φυσικών πόρων και τα αίτια της υποβάθμισης του δάσους. Προτιμήθηκαν μεθοδολογικές προσεγγίσεις προσανατολισμένες στη συνεργασία μεταξύ των μαθητών, οι οποίες παρέχουν το κίνητρο για δράσεις, όπως για παράδειγμα η μέθοδος project (σχέδια εργασίας) και η επίλυση προβλήματος.

Αναπτύχθηκαν συνεργασίες με το W.W.F και το Δασαρχείο της Πάρνηθας, πραγματοποιήθηκε δεντροφύτευση στην αυλή του σχολείου, δημιουργήθηκαν περιβαλλοντικό περιοδικό και αφίσες, τα οποία μοιράστηκαν προκειμένου να ενημερωθεί η τοπική κοινωνία και η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων του προγράμματος μέσω του τοπικού τύπου.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε ως ελεύθερη επιλογή των μαθητών της τάξης, οι οποίοι μετά από συζήτηση διάφορων θεμάτων προέκριναν το συγκεκριμένο θέμα. Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα, πέρα από τη γνώση του φυσικού περιβάλλοντος του δάσους, έγινε προσπάθεια να ανακαλυφθούν οι οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και περιβαλλοντικές σχέσεις που διέπουν τα περιβαλλοντικά ζητήματα. Μέσα από αυτές τις αιτιώδεις σχέσεις κατανοήθηκε όχι μόνο η τοπική αλλά και η εθνική και η παγκόσμια διάσταση των περιβαλλοντικών ζητημάτων. Σε γενικές γραμμές έγινε προσπάθεια οι εκπαιδευτικοί στόχοι του προγράμματος να προάγουν τις αξίες οι οποίες προωθούνται μέσω της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη (UNESCO, 2005):

- σεβασμός στην αξιοπρέπεια και στα δικαιώματα όλων των ανθρώπων,
- σεβασμός στα δικαιώματα των μελλοντικών γενεών,

- σεβασμός και προστασία των οικοσυστημάτων,
- σεβασμός στις διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες των ανθρώπων.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσε να υποστηριχτεί πως το συγκεκριμένο πρόγραμμα, στο βαθμό που αυτό ήταν εφικτό για μαθητές του δημοτικού σχολείου, λειτούργησε μέσα στα πλαίσια της ολιστικής διάστασης των περιβαλλοντικών θεμάτων και ενίσχυσε πρωτοβουλίες που ανέπτυξαν οι μαθητές. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση μέσω της γνώσης, των αξιών, των στάσεων και των συμπεριφορών αποτέλεσε παράγοντα ο οποίος οδήγησε τους μαθητές προς την κατανόηση των βιώσιμων πρακτικών που πρέπει να υιοθετούνται (Ballantyne and Packer, 2005) και στην ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ballantyne, R., Packer, J., (2005), “Promoting environmentally sustainable attitudes and behaviour through free-choice learning experiences: what is the state of the game?”, *Environmental Education Research*, Vol. 11, No. 3, pp. 281–295.
2. Henderson, K., Tilbury, D., (2004), *Whole-School Approaches to Sustainability: An International Review of Sustainable School Programs*, report prepared by the Australian Research Institute in Education for Sustainability (ARIES) for the Department of the Environment and Heritage, Australian Government.
3. Καρβούνης, Σ., Γεωργακέλλος Δ., (2003), *Διαχείριση του Περιβάλλοντος: Επιχειρήσεις και Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Σταμούλης, Αθήνα.
4. Κούτσικος, Η, (2004), Αειφορία και εκπαίδευση – Η Ελληνική Διάσταση και Προοπτική, στο *Αειφορία και Περιβάλλον: η Ευρωπαϊκή και Εθνική Προοπτική*, επιμ. Τσάλτας Γ.Ι., Κατσιμπάρδης Κ.Γ., εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα.
5. ΠΕΕΚΠΕ, (1999), *Βασικά κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: η Διακήρυξη της Τιφλίδας*, μτφρ. Ψαλλιδά, Ι., ΠΕΕΚΠΕ, Αθήνα.
6. ΠΕΕΚΠΕ, (1999), *Βασικά κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: το Κεφάλαιο 36 της Ημερήσιας Διάταξης 21 (Agenda 21)*, μτφρ. Τρακαλίτη, Α., ΠΕΕΚΠΕ, Αθήνα.
7. Rao P.K., (2000), “Sustainable Development: Economics and Policy”, Paperback.
8. Tilbury D., Wortman D., (2004), *Engaging People in Sustainability*, Commission on Education and Communication, IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
9. UNESCO, (2005), *UN Decade of Education for Sustainable Development 2005-2014, Draft International Implementation Scheme*, Paris, UNESCO.
10. Vargas, C.M., (2000), “Sustainable development education: Averting or mitigating cultural collision”, *International Journal of Educational Development*, Vol. 20, No. 5, pp. 377-396.
11. WCED (World Commission on Environment and Development), (1987), *Our Common Future*, Oxford, Oxford University Press.
12. Φλογαίτη, Ε., (2006), *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.